

Dionís Eroles Batlle

Agustín Guillamón

2017

(Publicat en *Catalunya* (CGT) número 194, juliol-agost 2017)

Va néixer a Barcelona el 2 de novembre de 1900. Valentí, el seu pare, havia nascut al poblet de Pla de Sant Tirs, a la comarca de l'Alt Urgell, d'on havia emigrat a la ciutat de Barcelona. La seva mare era barcelonina, nascuda al barri de Sants. Dionís va néixer en el domicili familiar, al carrer Manso número 35, cinquè pis.

Va començar a treballar amb només 8 anys en una fàbrica de vidre, ingressant molt jove en la Confederació Nacional del Treball (CNT). Va ser empresonat a l'agost de 1919, i també al maig i novembre de 1920. El 30 de novembre de 1920 va ser desterrat a la fortalesa de la Mola, a Maó, on va romandre fins a l'octubre de 1922.

El vaixell *Giralda* va sortir del port de Barcelona amb 35 militants anarcosindicalistes i el regidor de l'Ajuntament barceloní, Lluís Companys. Aquests 35 sindicalistes eren l'elit cenetista del moment, i havien estat condemnats per la seva intervenció en la vaga de La Canadenca al 1919: Salvador Seguí Rubinat, Manuel Salvador Serrano, Camilo Piñón Oriola, Francesc Comas Pagès, Vicenç Botella Moya, Narcís Vidal Cucurella, Josep Vidal Cucurella, Eusebio Manzaneres Barrera, Martí Barrera Maresma, Miquel Abós Serena, Antoni Soler Quadrat, Josep Viadiu Valls, Enrique Rueda López, Aniceto López Dalmau, Emili Albaricias Alorda, Jaume Albaricias Descarrega, Manuel Núñez García, Saturnino Meca González, **Dionís Eroles Batlle**, Antonio Ocaña Martín, Josep Soler Guillemat, Manuel Castarinas Domingo, José Francàs Jarquín, Josep Roigé Rodó, Guillermo Vals Bruguera, Daniel Rebull Cabré, José Antonio Gómez Vicente, Eusebio Jorge Sánchez, Salvador Pascual Mascaró, Antonio Calomarte Costa, Salvador Caracena Díaz, Ramón Recasens Miret, Francisco Arsia Simó, Jesús Vega Fernández i Antonio Amador Obon.

L'endemà, quan el vaixell va arribar a Maó, un dels oficials de la tripulació va comunicar als deportats que l'advocat laboralista Francesc Layret havia estat assassinat a Barcelona.

Eroles va ser militant cenetista dels grups d'acció del barri barceloní de Sants. Va ser jutjat en diverses ocasions. Al juny de 1926 va ser condemnat per robatori a sis anys de presó i engarjolat al penal d'Ocaña. Una altra condemna de tres anys per tinença d'armes va incrementar la seva pena. A la pràctica, va estar empresonat durant tota la dictadura de Primo de Rivera.

Va ser excarcarat gràcies a l'amnistia que va seguir a la proclamació de la República. A l'agost de 1931 va ser nomenat secretari del Ram Fabril i Tèxtil. Va participar en les insurreccions de gener de 1932 i de gener de 1933, pel que de nou va ser jutjat i condemnat a diferents penes de presó. D'abril a juny de 1933 va complir pena com a pres governatiu al vaixell-presó *Manuel Arnús*.

Al juliol de 1936 va exercir el càrrec de secretari del Consell d'Obrers i Soldats (organisme encarregat de la depuració de feixistes a la Guàrdia civil, Guàrdia d'Assalt i Exèrcit), dependent del Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya (CCMA)

A l'octubre de 1936, dissolt ja el CCMA, va ser nomenat cap de serveis d'Ordre Públic de la Junta de Seguretat Interior, en dura rivalitat i continus enfrontaments amb

la Comissaria general i el conseller de Seguretat Interior (Artemi Aguadé d'ERC), dominada per estalinistes i ERC. Va crear un rondí propi, conegut com "els nanos d'Eroles" i un servei d'informació, annexos tots dos al seu càrrec policial. Aquest servei d'informació d'Eroles col·laborava i compartia dades, investigacions i notícies amb el servei d'investigació i informació cenetista dirigit per Manuel Escorza del Val.

Eroles també coordinava altres grups d'acció:

1. El que va ocupar a l'estiu de 1937 al Palau de Justícia, que estava al servei del Comitè de Justícia Revolucionària de la CNT, després anomenat oficialment pel Diari Oficial de la Generalitat (DOG), Oficina Jurídica.

2. El Comitè dels Escolapis, que gestionava i coordinava els diversos grups que tenien la seva seu en aquest edifici, i que, al seu torn, s'integrava en el comitè de defensa del Centre (i Poble Sec), amb seu en aquest mateix edifici dels Escolapis.

3. El dirigit a la Junta de Seguretat Interior per Tomàs Orts per a Comarques.

Tot i que la Junta de Seguretat Interior semblava, al principi (octubre de 1936), una continuïtat dels serveis de policia prestats pel CCMA, en realitat tot havia canviat. Qui ara tenia tots els ressorts del comandament era el Conseller de Seguretat Interior, que al seu torn depenia del govern de la Generalitat. Que alguns dels càrrecs importants d'aquesta nova Junta fossin en mans de la CNT-FAI era només una necessitat inicial, provisional, per a la reafirmació i consolidació d'aquesta Junta. Aquests càrrecs cenetistes podien ser revocats pel govern, o menyspreats pel Conseller de Seguretat Interior, Artemi Aguadé. La dualitat de poders en el si de la Junta es va convertir en un camp de batalla més entre els cenetistes i el govern.

Mentre els cenetistes volien convertir la Junta de Seguretat en una plataforma, que els permetés controlar l'Ordre Públic, Aguadé, des del seu predomini en les Patrulles de Control va potenciar i consolidar un nou Cos Únic de Seguretat, capaç de substituir les Patrulles de Control. Va ser aquest un llarg procés, que va començar l'octubre de 1936 i va acabar a principis de juny de 1937. El debat sobre el Reglament qüestionava si aquesta Junta era independent del govern i tenia prou personalitat i capacitat per decidir en els assumptes d'Ordre Públic, com pretenien Aurelio Fernández i Dionís Eroles, o bé era un simple annex per assessorar el conseller de Seguretat Interior, com pretenia i volia el govern de la Generalitat.

Que el 8 d'octubre Barcelona seguís estant sotmesa a nombrosos controls interns, mitjançant barricades i patrulles, ens dóna idea de la força amenaçadora de la CNT, que el govern de la Generalitat volia domesticar mitjançant la participació dels dirigents llibertaris en una junta de seguretat, considerada com una institució auxiliar del conseller de Seguretat Interior. El govern de la Generalitat necessitava integrar els cenetistes en aquesta Junta, si volia controlar l'Ordre Públic. Que Dionís Eroles i Aurelio Fernández consideressin la Junta de Seguretat, com un ens independent del govern, i al Conseller, com un mer enllaç entre la Junta i la Generalitat, explica les creixents divergències en el si de la Junta.

El 17 d'octubre de 1936 el Consell de la Generalitat va efectuar els següents nomenaments: comissari general d'Ordre Públic (OP): Andreu Revertés Llopart (ERC), en substitució d'Enrique Gómez García; secretari general d'OP: Josep Coll Torrelles (POUM); inspector general de Serveis d'OP: Joaquín Olaso Piera (PSUC); Cap de Serveis d'OP: Dionís Eroles Batlle (CNT).

El 22 d'octubre Eroles i Escorza per CNT, Pedro Herrera per la FAI, Antonio Sesé i Rafael Vidiella per UGT i Felipe García pel PSUC, van signar un pacte conjunt d'unitat antifeixista, amb l'objectiu declarat de guanyar la guerra al feixisme.

El 4 de novembre, *Solidaridad Obrera* va publicar, en portada, un breu article d'exaltació i alè als nanos d'Eroles, en el qual s'afirmava que "els grups de recerca creats per Dionís Eroles, cap dels Serveis d'Ordre Públic, treballen sense parar i amb el major

encert". Les accions d'aquests grups de recerca eren "cops de maça" contra la cinquena columna barcelonina. S'afirmava que Eroles parlava dels seus nanos amb el fervor propi d'un pare. L'articulista acabava glorificant "als camarades de les Patrulles de Control", als quals devia "Barcelona la seva tranquil·litat".

El 13 novembre 1936, Eroles va impedir la fugida d'Azaña a França, sotmetent-lo a una intensiva vigilància policial, inclosa l'amenaça a la seva guàrdia personal de les nefastes conseqüències que tindria per a ells l'escapada d'Azaña a l'estranger.

El 15 de novembre, *La Vanguardia* va publicar la notícia d'un lliurament a la Tresoreria de la Generalitat per part de la Comissaria d'Ordre Públic de diversos objectes valuosos, trobats en els registres efectuats en pisos abandonats per elements facciosos. El diari detallava els diners i els objectes lliurats, fruit de la tasca policial del rondí d'Eroles. Pel que sembla, un percentatge d'aquests lliuraments, habituals i de considerable valor, eren apropiats per Eroles "per al sindicat". Eroles considerava aquest "tresor" com un element de negociació o socors davant un futur incert i problemàtic. Aquest "tresor" el custodiava Eroles personalment.

El 20 novembre de 1936, Eroles va prendre rigoroses mesures per impedir les saques de presos a la Presó Model, que es temia esclatessin en represàlia pels bombardejos navals feixistes contra la costa catalana, a Roses i d'altres poblacions.

Des de novembre de 1936 fins a maig de 1937 hi va haver constants enfrontaments de Dionís Eroles i Aurelio Fernández contra Artemi Aguadé (ERC), conseller de Seguretat. Eroles es va oposar a la constitució de les Patrulles de Comarques, en contra del criteri de Rebull (Rabassaires), perquè escapaven al control de la CNT.

El 23 novembre de 1936, Eroles va proposar la dissolució del Consell d'Obrers i soldats, perquè obstaculitzaven "la veritable disciplina".

El 25 novembre 1936, Eroles, secundat i ajudat per Manuel Escorza, des del Servei d'Investigació i Informació de la CNT-FAI i Liberato Minué (cunyat de Escorza) des d'aquest mateix servei d'espionatge a França, va desbaratar i denunciar la planificació d'un cop d'estat nacionalista e independentista, dirigit per Joan Casanovas i Andreu Revertés. Segons Eroles, el comissari Revertés havia preparat un complot que tenia "per finalitat la desaparició dels companys Aurelio Fernández, Vicente Gil i Solans", aquest últim secretari d'Eroles, així com de Companys.

Tot apuntava que es tractava del primerenc avortament de la preparació d'un cop d'estat contra Companys, a causa de la seva "aliança" amb els anarquistes, i que es proposava l'eliminació física de diversos dirigents àcrates, "responsables de l'anarquia imperant en Catalunya". El confús objectiu final s'orientava a una independència de Catalunya, fonamentada en el suport de les potències feixistes d'Itàlia i Alemanya, que quedaria al marge de la República i de l'Espanya de Franco. Hi havia un fil, ferotgement anticenetista, que unia la preponderància catalanista-feixista de Dencàs-Badia, el 1934, al Departament de Governació de la Generalitat, amb el descontentament d'Éstat Català per haver estat marginat del govern de la Generalitat després del 19 de juliol de 1936, que arribava fins a aquest ridícul intent d'un cop d'estat contra Companys i els seus aliats àcrates.

El 26 desembre de 1936, Eroles va manifestar que presentaria la seva dimissió si havia de enfrontar-se al dilema moral d'haver de reprimir els aldarulls populars que es produïen en les cues del pa.

El 4 gener de 1937, la Junta de Seguretat va acordar que qualsevol registre o detenció hauria de portar, en el futur, la signatura del comissari general (Eusebio Rodríguez Salas) o del cap de serveis d'OP (Eroles). Des de gener hi va haver constants i violents enfrontaments personals d'Aurelio Fernández i Dionís Eroles, d'una banda, contra Rodríguez Salas, per l'altra, causats per la fatxenda i provocacions del comissari

general. Eroles va ordenar nombroses confiscacions de magatzems il·legals de queviures, que va destinar a proveir els hospitals. El 27 de gener 1937, Eroles va defensar l'actuació de Patrulles i de CNT a la Fatarella. El 3 de febrer, Eroles va reactivar el Consell d'obrers i soldats, ara per evitar la creixent influència i penetració del PSUC i UGT als cossos policials i a les unitats militars.

El 19 de febrer 1937, Eroles va denunciar l'ús del seu nom per part d'incontrolats que realitzaven registres i detencions indeguts, o no autoritzats. S'escandalitzava davant la troballa de cadàvers als afores de Barcelona de gent afusellada, sospitant que alguns d'aquests excessos (no tots) podien procedir de les files cenetistes. Es tractava d'un difícil procés de transició, que pretenia que la violència política i la repressió de dretans, cures i feixistes fossin exercides només per les Patrulles de Control. **Volia restablir-se el monopoli de la violència per part de la Junta de Seguretat Interior.** Les jornades revolucionàries de juliol havien trossejat el monopoli de la violència per part de l'Estat entre una miríada de grups autònoms, no només anarquistes o sindicalistes, que l'exercien pel seu compte i risc, sense gairebé cap control, ni obligació de donar comptes a ningú.

El 24 de febrer 1937, Aguadé va citar diversos casos "en què agents de l'autoritat han saquejat i fins i tot han assassinat". Va citar els casos de Vilanova i la Geltrú i de Centelles. Al primer lloc una dona va ser treta de l'hospital, on era tractada de les ferides rebudes pels autors del primer intent d'assassinat, per rematar-la. En el segon, uns detinguts sota promesa de no fer-los res, també van ser assassinats. Va informar Aguadé del procés obert a França amb motiu de la troballa, a Ceret, d'una maleta plena d'or, que un delegat del front d'Aragó tenia en el seu poder. Va continuar Aguadé, referint-se a la Torre dels Pardals (Bonanova), "on actua un Comitè de la FAI, amb intervenció d'elements que són a la comissaria d'Ordre Públic, a les ordres del cap de serveis". Era un atac directe contra Eroles, que posseïa aquest càrrec de cap de Serveis d'OP. Aguadé va explicar que, en aquesta Torre, "hi havia molts detinguts, als quals s'oferia passaports a tres mil pessetes". Va llegir Aguadé "un informe que dóna detalls de com actuen, sota la direcció d'un geperut". Aguadé atacava ara a Escorza, ja que aquest geperut no podia ser un altre que Manuel Escorza del Val.

Aguadé va afirmar que no podia actuar contra aquests agents (Eroles, Escorza i Asens), perquè "no estan al servei del Govern, sinó al servei personal de Caps que no secunden les ordres del conseller". Aguadé plantejava valentament la qüestió evident de l'existència de diversos poders en el departament d'OP. I ho feia en un marc favorable: el Consell de la Generalitat, i en un moment adequat: la denúncia per part de Companys de la gravetat del desordre públic imperant. Però es trobava a faltar l'explicació històrica i política de la situació existent en Ordre Públic. El pacte, que va acordar l'entrada de la CNT al govern de la Generalitat i la dissolució del CCMA, havia tingut com a contrapartida que la CNT s'assegurés un paper preponderant en Defensa i en Ordre Públic. Es va crear especialment la secretaria de Defensa perquè fos ocupada per Joan García Oliver, i quan aquest va dimitir per haver estat nomenat ministre de Justícia de la República, es va suprimir aquest càrrec, amb la promesa que Sandino (conseller de Defensa) seria substituït per un cenetista.

També es va crear (a principis d'octubre de 1936) la Junta de Seguretat Interior, amb un repartiment equilibrat entre les diferents forces en presència: Aguadé (ERC) conseller d'OP, Eroles (CNT) cap de serveis de OP; Aurelio Fernández, secretari de Patrulles de Control; Asens, cap de serveis de Patrulles de Control. El càrrec de comissari d'OP, controlat també per ERC, va tenir un accidentat curs històric, més imputable a la incompetència i corrupció dels que el van ocupar, que a l'acció crítica i erosiva de la CNT, amb la detenció i afusellament de Revertés, la dimissió de Martí Rouret i finalment el seu exercici per part d'Eusebio Rodríguez, militant del PSUC. La

situació de ruptura i enfrontament existent a la Junta de Seguretat Interior va ser un dels factors fonamentals de la inestabilitat política a la primavera de 1937.

El 27 de febrer de 1937 es va produir una manifestació de guàrdies civils donant moris a Eroles. La Guàrdia Nacional Republicana (GNR: antiga guàrdia civil), d'Assalt i Seguretat va assistir en formació militar a l'enterrament de l'agent-conductor Joan Vila, mort a trets a Granollers, dos dies abans, per gent armada de la població, quan havia anat a proveir-se d'aliments. En passar la comitiva fúnebre per les Rambles es van produir incidents. Els manifestants, "precedits per la bandera nacional i de les bandes de tambors i cornetes de la GNR, es van encaminar cap al Palau de la Generalitat", per protestar per la injúries rebudes per la bandera i per l'uniforme. Van ser rebuts per Companys: "feren present el seu entusiasme i lleial adhesió". Es van desplaçar a la Comissaria de via Laietana, on van tenir una tensa entrevista amb el tinent coronel Arrando. Els manifestants van corejar diverses consignes, i es va sentir, entre d'altres, el crit de "Mori Eroles!". Es va presentar a comissaria Agudé, conseller de Seguretat Interior, per apaivagar els ànims. Els comissionats de les forces policials presents van exigir un comandament únic, controlat per la Generalitat, i després es van dissoldre, sense més incidents.

Aquest mateix dia el CR va reivindicar a Eroles i va rebutjar la manifestació. A continuació, el Comitè Regional va informar al Congrés (de sindicats catalans de la CNT) sobre la reunió del Consell de la Generalitat en què es van discutir els temes d'ordre públic, sense arribar a cap acord "per discrepàncies d'orientació". El CR va informar que ahir a la nit es va designar una ponència, que avui s'havia convertit ja en un projecte d'acord, però llavors es va produir, "l'incident d'aquest migdia amb la manifestació de la força pública". Reunits CR, consellers cenetistes a la Generalitat i la Junta de Seguretat, es va acordar "que en el Consell que se celebra aquesta nit es posi com a condició prèvia que el Govern de la Generalitat ha de publicar una nota reivindicant al company Eroles, que representa la CNT-FAI en el si de la Junta de Seguretat ", ja que en la manifestació de guàrdies d'assalt i guàrdia civil del migdia, davant la Comissaria d'Ordre Públic, s'havien donat crits de "Mori Eroles!". S'havia acordat a més que, en cas de no acceptació de tal exigència, els consellers cenetistes dimitirien dels seus càrrecs. Professions Liberals va proposar al Congrés que manifestés "la més completa solidaritat amb el camarada Eroles, que està sostingut i recolzat per tota l'Organització Confederal de Catalunya". El ple va donar el seu acord mitjançant aclamació i el president va manifestar la seva aprovació formal pel congrés.

El 1 de març de 1937 *Mi Revista* enaltia Eroles per "els nous serveis prestats a la causa antifeixista per Eroles, Solans i altres nanos a les seves ordres". El 4 de març, el DOG va publicar set Decrets i dues Ordres, mitjançant els quals es dissolien les Patrulles de Control i es creava el Cos de Seguretat Interior, fonamentat en la unificació de la Guàrdia d'Assalt, que ja estava a les ordres del govern de la Generalitat i la Guàrdia Nacional Republicana (GNR: antiga guàrdia civil), que depenia fins llavors del govern central. La importància del nou cos radicava que aquesta nova força d'ordre públic, al servei exclusiu del govern, desplaçava totalment les Patrulles de Control. Cap funcionari del nou cos podria estar afiliat a sindicats o partits polítics. Alhora es decretava la dissolució de totes les conselleries de Seguretat o Defensa en els ajuntaments, i es disposava la retirada als punts fronterers amb França de les patrulles de milicians i dels comitès d'investigació o control.

Era el final d'un llarg procés, que acabava amb la dualitat existent en la gestió de l'Ordre Públic a Catalunya, entre CNT i Generalitat. No obstant això, l'ordre de dissolució de les Patrulles de Control no seria efectiva fins al 5 de juny de 1937, i encara llavors com a conseqüència de la derrota cenetista després dels Fets de Maig,

trist colofó del desarmament dels proletaris, previ a la repressió generalitzada del moviment obrer anarquista.

El 20 de març de 1937, el CR va nomenar assessors del CR, en l'àrea d'Ordre Públic, a Aurelio Fernández, Dionís Eroles i Josep Asens; Recerca: Arias, Escorza, Riera, Portela; Justícia: Batlle. L'1 d'abril *Mi Revista* va tornar a elogiar el grup d'Eroles per les seves accions contra la Cinquena Columna.

El 6 d'abril es va reunir el Comitè Regional a la Casa CNT-FAI. Va assistir el company Torres, de Perpinyà, que va explicar la situació del moviment anarquista a França i els projectes existents. Va detallar els obstacles que trobaven per a l'enviament a Catalunya d'armes i queviures, així com del sabotatge dels estalinistes. Va anunciar la celebració d'un gran míting a París a favor de la revolució espanyola. Valeri Mas va llegir una carta "adreçada a Companys, referent a la crisi actual" i la seva resposta, que es projectava publicar a *Solidaridad Obrera*, com a culminació d' "un atac escalonat en defensa de la veritat i justificació" de la posició cenetista. Sanitat va narrar el recentment ocorregut a Olesa de Montserrat, on, en un enfrontament amb l'antiga guàrdia civil, va morir un d'aquests, produint-se posteriorment la detenció de vuit militants cenetistes, el seu maltractament i el saqueig del poble per part dels reforços enviats per la guàrdia civil. Les ordres van partir de Rodríguez Salas, que comptava amb la col·laboració del PSUC. Terrassa, Esparreguera i Olesa van declarar la vaga general i els confederals es van aixecar en armes, exigint l'alliberament de tots els detinguts. En aquest moment va entrar Eroles a la sala de reunions, manifestant que havia intervingut des del primer moment en aquest assumpte. Aguadé estava interessat en retenir els presos. Va advocar en favor que el CR protestés enèrgicament, exigint la immediata llibertat de tots els detinguts. Eroles va analitzar el moment present, explicant que la voluntat de dimissió, expressada per Companys, havia agreujat la situació de l'Ordre Públic, ja que PSUC i UGT aprofitaven qualsevol conflicte per alterar l'ordre, com havia succeït, per exemple, amb el recent enterrament d'un guàrdia. Eroles va posar en alerta al Comitè de Defensa (present en aquesta reunió), per si l'endemà aquests "indesitjables" aconseguien amotinar als assistents a l'enterrament d'un guàrdia, mort a Olesa.

El 8 d'abril de 1937, Rodríguez Salas, comissari general d'OP, va facilitar al migdia un informe a la premsa, en què revelava l'enorme tensió viscuda recentment, exigint "que el carrer no sigui controlat per ningú més que no sigui la força pública, o bé altres organitzacions de la mateixa índole". Va assegurar que s'havia restablert la normalitat a Olesa de Montserrat, "alterada pels fets ocorreguts el passat diumenge". Eroles, Cap dels Serveis d'OP, també va lliurar, aquest mateix migdia, una nota, en la qual es queixava del desarmament dels serens en repetides ocasions, amenaçant amb aplicar el màxim rigor de la llei als qui ho realitzaran de nou. Va explicar que dimecres dia 7, a les cinc de la tarda, havia rebut una trucada telefònica, que li informava del desplaçament a Olesa d'una camioneta de Guàrdies d'Assalt, enviats per sufocar tota alteració de l'ordre que pogués produir-se a causa de la declaració de vaga general, "plantejada amb motiu de les detencions fetes el dia anterior [dia 6], relacionades amb la mort d'un guàrdia nacional republicà".

Eroles va informar que havia enviat a Olesa a l'agent Rafael Bardas, acompanyat dels agents Balagué, Jofre i Tudela, "per tal de buscar una solució al conflicte plantejat". Bardas va dialogar amb el comandament dels Guàrdies d'Assalt, que li va respondre naturalment que obeïa ordres superiors. Bardas va assegurar a Rodríguez Sales que si ordenava la retirada dels guàrdies d'Assalt d'Olesa, ell es comprometia a normalitzar la situació al poble. Rodríguez Sales va exigir a Bardas un document signat en el qual constés tal compromís. Lliurat tal paper al comandament dels guàrdies d'Assalt, aquests es van retirar i va tornar la tranquil·litat al poble d'Olesa. Bardas va contactar amb els

responsables cenetistes per acabar amb la vaga, que es va desconvocar per al dia següent mitjançant un pregó.

El dissabte 10 d'abril, el cenetista Hilari Esteban, en un detallat informe a Eroles sobre recents abassegaments d'armament, anunciava que ERC, PSUC i govern de la Generalitat s'estaven preparant per a un imminent enfrontament armat contra la CNT. Deduïa l'informador "que l'Esquerra de Catalunya i la UGT i el PSUC són una mateixa persona ja que es reuneixen Artemi Aguadé, Sesé, Rodríguez Salas i altres que no sé qui són, però que això és en vigílies d'esdeveniments".

El 14 d'abril de 1937 es van produir aldarulls i manifestacions en tots els mercats de Barcelona en protesta pels preus i l'escassetat dels aliments i del pa. Després "la manifestació es va dirigir per la via Durruti fins a la Comissaria General d'Ordre Públic, destacant també una comissió, que va pujar a entrevistar-se amb el cap dels Serveis, company Dionís Eroles, del que van sol·licitar la llibertat de l'individu que havia estat detingut per matí, amb motiu dels incidents promoguts per la protesta".

L'eficiència de Dionís Eroles en la persecució de desafectes al règim i en el descobriment de grups feixistes i dipòsits d'armes va ser un fet molt destacat i excel·lent, i així ho va reconèixer tota la premsa i fins i tot molts dels seus pitjors enemics.

El dissabte 17 d'abril els diaris van recollir les declaracions realitzades per Eroles el dia anterior (16) que, a preguntes dels periodistes, "sobre diverses denúncies presentades per diversos ciutadans perjudicats en diversos registres efectuats, en els quals han estat recollides armes curtes, controlades per entitats sindicals i polítiques ", va dir: "Desconec que hi hagi disposicions que ordenin a les forces d'Ordre Públic dur a terme registres i recollida d'armes de foc, tot i que els seus portadors siguin autoritzats per les respectives sindicals o partits polítics que formen el bloc governamental. Els posseïdors d'aquestes armes ho són per seguretat personal del militant, que no deixa de ser un mobilitzat a la rereguarda". Després de negar Eroles que tal ordre de recollida d'armes fos seva, i per acabar amb el confusionisme existent en el camp de l'Ordre Públic, va voler recordar a tots els ciutadans, i molt especialment "als caps responsables del Cos d'Investigació i Vigilància de la Generalitat" els acords presos en la Junta de Seguretat, publicats al DOG del 25 d'octubre de 1936, segons els quals "les autoritzacions per practicar registres domiciliaris hauran d'emanar del comissari general d'Ordre Públic, del cap dels Serveis de Comissaria o de les autoritats en que ells deleguin". Existia, a més, l'obligatorietat que figuressin, en l'autorització, els noms dels funcionaris encarregats del registre.

En realitat, el que Eroles estava denunciant era que Rodríguez Sales havia iniciat el desarmament sistemàtic dels militants cenetistes, en preparació d'un enfrontament planificat i previsible a curt termini. La definició que dona Eroles del militant cenetista armat com **MOBILITZAT A LA REREGUARDA** mereix ser subratllada com a pròpia de la mentalitat anarcosindicalista del moment: **la guerra es lliurava al front, però també a la rereguarda**. Aquest mateix dia, Dionís Eroles va enviar una nota, adreçada a tots els Comitès i Presidents de Sindicats, en la que els comunicava que havia autoritzat Riera a reunir-se amb tots ells, un a un, "per acabar amb les famoses desaparicions de ciutadans i per acabar amb certs fets que en res afavoreixen a l'Organització", amb l'objectiu d'unificar les activitats en el camp de l'Ordre Públic. "Avui no és possible fer el que podia realitzar-se en els primers mesos del moviment. Estem en una altra etapa del mateix, el qual determina actuar d'una altra manera".

El 27 d'abril de 1937, Dionís Eroles va fer revisar els expedients dels presos governatius a Comissaria i al Preventori Judicial, aconseguint la llibertat de cent detinguts cenetistes.

El 3 de maig de 1937 *Solidaridad Obrera* precisava que les forces d'OP estaven formades per guàrdies d'assalt i guàrdies civils (ara Guàrdia Nacional Republicana), que pel que sembla no van poder prendre l'edifici perquè el desplegament de les forces als carrers i terrats adjacents a l'edifici de la Telefònica va ser espectacular, "amb gran luxe d'armament i abillament bèl·lic", atraient l'atenció "de milers de persones". Es van fer córrer rumors que la FAI era qui assaltava l'edifici. A la mitja hora d'iniciar-se l'assalt a la Telefònica, "es van presentar en aquesta Díaz, de defensa; Asens del Secretariat General de Patrulles, i Eroles", que "van intervenir oportunament" perquè els cenetistes de Telefònica "deposessin la seva justa actitud i donant una prova de seny i serenitat, van obeir les indicacions dels camarades citats". Aixó era fals: Asens i Eroles van ser **desbordats** pels comitès de defensa.

El 4 de maig, cinc companys de l'escorta d'Eroles (els nanos) van ser trets de les seves llars i assassinats. Era una autèntica caça a homes concrets.

El 5 de maig, Valeri Mas, secretari regional cenetista, havia estat nomenat conseller de la Generalitat, sent substituït en la secretaria de la CNT per Eroles, que va ser secretari provisional de la CRTC des del 5 de maig al 2 de juliol de 1937, quan va dimitir per por a ser detingut.

El 16 maig, José del Barrio, secretari regional de la UGT, va elaborar un informe en què lamentava que Eroles ocupés el càrrec de secretari del CR cenetista, perquè el considerava "representant i defensor dels grups d'incontrolats i de les Patrulles de Control, excap de serveis d'OP durant els últims successos sagnants".

El 19 de maig 1937, Eroles va aconsellar "a tots els presents que demà, posem tota la nostra capacitat per atenuar els efectes desastrosos que als nostres companys els haurà causat la solució d'aquesta crisi". Va encoratjar els presents a que es preparessin "per treballar encara que sigui en la clandestinitat amb els mateixos esforços [amb els] que ho fèiem abans". Es va entaular un debat entre el CR de la CNT i el company representant del CR de la FAI (Severino Campos), perquè aquest no estava d'acord amb que en el manifest del CN s'enaltís de tal forma a Largo Caballero. Eroles i diversos companys van intentar convèncer Severino Campos.

El 17 d'agost de 1937 un Jutjat va emetre ordre de cerca i captura contra Aurelio Fernández i Dionís Eroles. Aquest últim va decidir desaparèixer una bona temporada per evitar la presó.

El 1938 va treballar en la Comissió Assessora Política (CAP), al costat de Juan Arans, José Corbella, Antonio Costa, Germinal Esgleas Jaume, Aurelio Fernández Sánchez, José Gallart, Joan García Oliver, Francisco Isgleas Piarnau, Emilio Mas, Eulario Oña i Josep María Sabaté. Va prosseguir les seves tasques al Servei Especial d'Informació, investigant les persones, accions i tàctiques que suposaven un perill per a la CNT. A l'agost de 1938 els serveis d'espionatge d'Eroles i Escorza van intercanviar informació sobre Domènec Padrós, en una estreta col·laboració per desemmascarar-lo i detenir-lo, com havien fet anteriorment en nombroses ocasions amb òptims resultats.

Dels camps de concentració a la seva desaparició

Eroles va abandonar Barcelona el 26 de gener de 1939, quan les tropes franquistes entraven ja pel Tibidabo i Montjuïc. Va arribar en cotxe a la frontera. A París va participar en els esforços per reconstruir la CNT a l'exili, al costat de Marianet i Esgleas, però aviat va ser apartat davant la seva negativa a lliurar el botí que se suposava que atresorava.

Quan Eroles va aconseguir establir-se prop de Perpinyà, va trobar a Joan Solans Vallverdú, la seva mà dreta durant tant de temps. Eroles va ser detingut per indocumentat, al març de 1939, en un control rutinari i condemnat a un mes de presó. Al

poc del seu alliberament, el Prefecte del departament dels Pirineus Orientals va saber que estava fixat pels serveis centrals de la policia francesa com "anarquista fanàtic molt perillós". De fet, l'espionatge francès tenia informes dels principals líders anarquistes des de 1936: constaven Durruti, Mariano Rodríguez, García Oliver, Federica Montseny, Abad de Santillán, Portela, Aurelio Fernández i algun més. Tots van ser qualificats com molt perillosos, i es recomana prohibir la seva entrada al país. Per això el Prefecte va decidir l'expulsió d'Eroles, ordenant la seva recerca i captura, però ell ja s'havia anat. Des de Tolosa se'n va anar a Montauban, a principis de maig. Sabent-se perseguit, va canviar d'identitat i va aconseguir passar un temps desapercebut. La policia va acabar localitzant-lo uns mesos després, però els informaren que havia embarcat a Bordeus amb destinació a Xile; va escapar, però va ser detingut el 28 de març de 1940, prop de Montauban, i va ser portat al camp de concentració de Le Vernet d'Ariège. Aquí va coincidir amb altres cenetistes, com Antonio Ortiz i Víctor Castán, destacats caps militars durant la contesa.

Victor Castán, durant els primers anys de l'exili, va ser un dels homes de confiança de Germinal Esgleas. Aquest, al capdavant del Consell del Moviment Llibertari, va utilitzar tots els mitjans per recuperar els fons dispersos de la CNT. Eroles va analitzar amb Ortiz les possibilitats d'escapar del camp. Castán va preguntar inquisitivament a Eroles sobre el parador del *moniato* (terme col·loquial amb el qual es referien al botí acumulat durant la guerra). Eroles va procurar evitar Castán, però la seva situació personal era desesperada. Estava sol i aïllat, tant de la xarxa del grup Ponzán com dels vells companys cenetistes. El testimoni d'Ortiz, quan encara seguien en el camp de Le Vernet, assenyala que les trobades entre Eroles i Castán eren molt violentes.

Assassinat i desaparegut el 1940, a l'exili andorrà, segons una vella i primerenca versió, hi ha una línia d'investigació que situa la seva mort el 1942, a Marsella, després de diversos mesos de serveis en el Deuxième Bureau de l'espionatge francès, segons declaracions del seu "germà" Isidro Eroles, a la policia espanyola el 1951. Però tot és molt confús i no passa de ser una mera hipòtesi, no confirmada documentalment. Potser es tractava només d'unes declaracions d'Isidro Eroles per lliurar-se de la pressió policial.

El millor investigador de l'exili i de la desaparició d'Eroles, el seu nebot-nét Roland Eroles (vegeu la seva biografia sobre Dionís Eroles en *Entusiastas Olvidados*, Descontrol, 2016) explica que la desaparició de Dionís es va deure a la seva tossuda negativa a lliurar el botí de guerra a l'organització cenetista a l'exili. Després d'una colèrica trobada amb Víctor Castán, home de confiança de Germinal Esgleas, i membre del grup Ponzán, que li reclamava el lliurament del *moniato*, Dionís Eroles va desaparèixer l'any 1941 sense deixar rastre.

Agustín Guillamón

germinal_1917@yahoo.es